

Distant Communication as a Means of Cross-cultural Competence Development of Vocational Students

Дистанційне спілкування як засіб формування міжкультурної компетенції студентів немовних спеціальностей

Maryna Antonova, Yana Gryshchenko

Антонова Марина, Грищенко Яна

The article is devoted to the problem of finding different distant means of communication in the context of cross-cultural competence development. The definition and problems of cross-cultural competence within ESP classroom are overviewed. The factors of effective development of cross-cultural competence are generated. The investigation of using On-line Presentation Competition in ESP teaching was conducted in the groups of full-time students of chemical technology faculty. The quantitative results of the investigation are shown. The advantages of distant communication as a way of cross-cultural competence development are provided.

Keywords: cross-cultural communication, cross-cultural competence, distant communication, English language teaching, vocational students, VoIP Apps.

У контексті глобалізації сучасний світ набуває більшої інтерактивності, зростає взаємодія між людьми та культурами, збільшується кількість подорожей, метою яких є збагачення особистісного досвіду, а також професійне, освітнє, наукове та культурне зростання. Натомість не тільки подорожі сприяють взаємодії культур, але й сучасні інформаційні технології долають бар'єри. Технологічні зрушення в транспортних засобах і комунікації сприяють підвищенню соціальної мобільності [8; с. 1].

Одним із завдань в умовах глобалізації є вдосконалення мовних знань, навичок та умінь. При вивченні іноземної мови важливим мотивуючим фактором є бажання розширити світогляд та зануритись у життя країни, мова якої вивчається, ознайомитись з її історією, традиціями та побутом. Більше того, глобалізація усіх сфер життя та політика держав сприяє наочному знайомству з країною, мова якої вивчається, надаючи можливість відвідати країну з туристичною метою чи навчальною ціллю, або пройшовши там стажування, приймаючи участь у міжнародних наукових заходах.

Зауважимо, що подолання кордонів пов'язане з освоєнням нового середовища, а будь-які зміни у невідомому для людини середовищі спричиняють почуття непевності, остраху, іншими словами, будь-яку форму захисної реакції. Однак, якщо середовище не виявляється загрозливим, воно, навпаки, викликає зацікавлення. Визнання, що зміни в середовищі є природним станом речей, полегшує процес сприйняття цих змін.

Міжкультурна комунікація як наукова та практична галузь мовознавства, що передбачає аналіз мовних та соціокультурних факторів спілкування між представниками різних культур є відповіддю на трансформації у сучасному суспільстві. Міжкультурна комунікація визначається як наука, що вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, які належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [3; с. 9]. Проблема міжкультурної комунікації була вперше висвітлена у працях американського вченого антрополога Е. Холла. Дослідник розкрив зв'язок між культурою та комунікацією та наголошував на тому, що мовець не може повністю бути впевненим у значенні того, що він повідомляє, адже часто зміст повідомлення може бути спотвореним під час комунікації [7; с. 29] у зв'язку з розбіжностями у різних мовах і культурах.

“Лінгвістичний аспект міжкультурної комунікації спрямований на дослідження мовних і паравербальних маркерів культурної інформації у повідомленні з метою досягнення комунікативного співробітництва як взаєморозуміння носіїв різних культур і запобігання комунікативного конфлікту. Одним із найголовніших завдань теорії та практики міжкультурної комунікації є формування міжкультурної комунікативної компетенції на засадах культурного релятивізму й толерантності до чужої культури та мови, до їхніх культурних стандартів” [4; с. 349].

Проблему формування міжкультурної компетенції під час викладання іноземної мови висвітлено у ряді праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, одним із головних завдань сучасної освіти вважається виховання особистості, яка здатна пізнавати і творити культуру шляхом діалогу, що потребує розвинутих навичок спілкування та досягнення високого рівня комунікативної компетенції [1; с. 29]. У наступній праці підкреслюється важливість та необхідність впровадження культурологічного знання під час викладання іноземної мови, наводяться принципи та методи представлення культурологічного матеріалу [5]. У

цілому, викладання іноземної мови має здійснюватись з точки зору культури, мова якої вивчається. Соціально-культурні виміри знання повинні впроваджуватись через викладання мовних навичок і знань [9].

Натомість, зважаючи на трансформації, що мають місце у сучасному суспільстві, актуальним залишається встановлення ефективних способів формування міжкультурної компетенції серед студентів немовних спеціальностей.

Для формування міжкультурної компетенції, слід перш за все зосередити увагу на підготовці викладачів для сфери іншомовної освіти. Викладач має виконувати функції посередника між культурами народів країн, мова яких вивчається, і культурою свого народу. Для більш ефективного формування іншомовної міжкультурної компетенції студентів необхідно враховувати такі фактори:

- використання під час навчання системи автентичних текстів міжкультурного та монокультурного напрямів;
- забезпечення контролю знань, умінь і навичок, що входять до змісту іншомовної міжкультурної компетенції;
- реструктурування процесу навчання іноземній мові з відведенням значної частки навчального часу на вивчення культури [6].

Визначаючи цілі при вивченні іноземної мови необхідно приділити увагу вивченню норм, цінностей і соціальних ритуалів культури, мова якої вивчається. Постановка таких цілей спрямовує студента на опанування не лише лінгвістичної компетенції, але й соціокультурної.

Використовуючи англійську мову для професійних цілей, так само як і для будь-яких інших, мовець має вміти ставити питання, обмінюватися інформацією, поглядами, говорити про минулі, теперішні та майбутні події тощо. Більш того, мовець має бути обізнаним із соціокультурними нормами та повинен усвідомлювати яким чином культурні особливості відображаються в комунікації.

Слід пам'ятати, що процес спілкування має щонайменше два напрями. Спілкуючись з носієм іншої культури мовець не може бути стовідсотково впевненим у донесенні змісту повідомлення. Щодо самого носія іншої культури, він може використовувати невідомі для співрозмовника стилі поведінки. Врахування приналежності співрозмовників до більш чи менш впливової культури дає можливість передбачити особливості спілкування. Так, представник більш впливової культури очікуватиме від співрозмовника слідування нормам власної культури, в той час як носій

менш впливової культури буде підкорюватись, але така реакція не обов'язково буде ефективною для взаємного розуміння. Тому і потрібно розвивати навички, які б не спричиняли комунікативних проблем [6].

З метою виявлення ефективних способів формування міжкультурної компетенції серед студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів нами було проведено попереднє дослідження факторів, що сприяють зростанню мотивації студентів до вивчення англійської мови. Серед 28 студентів хіміко-технологічного факультету третього року навчання було проведене опитування. Вважаємо, що отримані результати саме у цій групі є найбільш показовими для нашого дослідження, тому що саме третьокурсники вже встигли ознайомитися з методикою навчання, оцінити свій рівень англійської мови і визначитися з цілями її вивчення. Закордонні стажування за спеціальністю починаються саме з третього курсу, отже, у викладачів достатньо часу, щоб внести необхідні зміни у методику навчання студентів для формування міжкультурної компетенції та збільшення шансів їх міжкультурного спілкування.

Студентам було запропоновано розподілити бали від одного до п'яти відповідно до необхідних аспектів вивчення англійської мови і вказати одну або декілька цілей оволодіння нею. За результатами опитування встановлено, що аспекти вивчення англійської мови розподіляються наступним чином: говоріння – 23%, письмо – 17%, вміння перекладати – 17%, знання граматики – 16%, читання – 16%, аудіювання – 11%. Метою вивчення мови у 56% випадків було вказано спілкування із закордонними спеціалістами або друзями, 23% студентів сподівалися пройти стажування у закордонних вищих навчальних закладах. Таким чином, під час вивчення англійської мови, більшість студентів на перший план ставлять саме її комунікативний аспект, який і потрібно розвивати в умовах постійного розвитку суспільства і глобальної інформатизації.

Приймаючи до уваги той факт, що на немовних спеціальностях вищих навчальних закладів проводяться переважно комбіновані заняття з англійської мови, де говоріння займає лише частину заняття, студенти потребують організації додаткових можливостей розвитку комунікативної компетенції. Широкий простір для цього надає позааудиторний час.

Мотивувати студентів немовних спеціальностей під час їх самостійної роботи досить складно, адже, на відміну від лінгвістів, англійська мова не є їх профільюючим предметом. Ключовим фактором мотивації студентів немовних спеціальностей є тісний зв'язок між вивченням англійської мови

та отриманням спеціальності. Відповідно до цього, існує кілька шляхів мотивування студентів до розвитку навичок спілкування англійською мовою:

- проведення конференцій зі спеціальності;
- проведення конкурсів презентацій;
- проведення рольових і ділових ігор за темою спеціальності;
- організація розмовних клубів за інтересами і спеціальностями, як на одному факультеті, так і міжфакультетських (для обміну новинами у світі науки і техніки);
- організація професійних святкувань;
- листування зі студентами інших немовних факультетів.

Усі, згадані вище шляхи тренування усного або письмового спілкування можуть бути використані з метою заохочення студентів до навчання, під час реальної і віртуальної комунікації. Саме останні є найбільш ефективним засобом залучення студентів до спілкування англійською мовою, адже не потребують додаткового часу на переїзд до місця події та надають можливість дистанціюватися від обговорення до моменту формулювання відповіді (практика показує, що це є одним з важливих факторів участі в обговоренні для сором'язливих студентів або тих, які не володіють англійською на достатньо високому рівні для миттєвого реагування на запитання).

У час ери інформаційних технологій можливості Інтернету дозволяють проводити он-лайн семінари, конференції, дискусії, тренінги, спілкуватися за допомогою VoIP-додатків (Viber, Skype), обмінюватися думками у чатах, публікувати коментарі у соціальних мережах, вести блоги.

Використання платформ для вебінарів є одним з найбільш ефективних шляхів для тренування навичок спілкування он-лайн. Необхідно відмітити, що цей спосіб не залежить від індивідуальних характеристик переносного технічного оснащення комунікантів (як, наприклад, спілкування за допомогою VoIP-додатку Viber) і може бути застосований у двох режимах залежно від комп'ютерного обладнання студентів – з підтримкою відео чи без нього.

Для підтвердження гіпотези ефективності використання вебінарів під час самостійної роботи з вдосконалення англійської мови було проведено експеримент серед студентів заочної форми навчання других курсів хіміко-технологічного та інженерно-хімічного факультетів. Для експерименту,

шляхом комп'ютерного тестування, було обрано по 5 студентів з кожного факультету для участі у вебінарі “English and American Inventors and Inventions” на платформі Mikogo [2; с. 350]. Хід проведення експерименту та його результати детально описані у статті “Дистанционные технологии как платформа формирования социокультурной компетенции студентов-заочников технических специальностей ВУЗов” [2]. За результатами експерименту було виявлено, що проведення таких вебінарів сприяє розвитку практичних навичок спілкування англійською мовою, відпрацюванню швидкої реакції на запитання, вірності використання граматичних та лексичних конструкцій. Отже, вебінар є дієвим інструментом для вдосконалення розмовної англійської мови і розширення меж спілкування студентів з іноземними колегами. Однак, експеримент проводився серед студентів заочної форми навчання, очна ж форма має потребу у більшому розмаїтті важелів заохочення студентів до вивчення англійської мови самостійно, отже кожен вебінар потребує попередньої підготовки, що може вплинути на якість засвоєння студентами спеціалізованих предметів. Тому, студентів очної форми навчання частіше залучають до проведення конкурсів презентацій он-лайн, ніж до вебінарів. Обрання такої форми навчання вважаємо ефективним через те, що за цих умов здійснюється: тренування усного і письмового мовлення; мінімізація кількості часу на підготовку заходу (підбір тем та встановлення критеріїв до презентацій і доповідей); використання зрозумілих всім інструментів Google Docs для завантаження презентацій (відсутність втрати часу на додаткові пояснення). Крім того, студенти мають змогу оцінювати якість презентацій один одного, знайомитися з представленою інформацією і завантажувати кращу на свої електронні носії. Додаткову мотивацію надає змагальний характер заходу.

Для підтвердження згаданої вище гіпотези у трьох групах студентів третього курсу очної форми навчання хіміко-технологічного факультету було проведено конкурс презентацій на тему “Environmental protection”. Загальна кількість учасників конкурсу складала 46 студентів. Конкурс проходив у два етапи. На першому етапі кожній з груп було надано доступ до папки на Google Drive, де зберігалися презентації студентів; крім того, засобами Google Forms було створено форму для голосування за кращі презентації. За результатами голосування можна було спостерігати за допомогою таблиці у Google Tabs. Кожен учасник мав можливість поставити питання до презентацій і отримати письмову відповідь. Після

підведення підсумків лічильною комісією у складі викладача і обраних представників кожної з груп було визначено по три переможця з кожної групи. На другому етапі, під час аудиторного заняття, після доповідей переможців кожної з груп було обрано трьох остаточних переможців серед доповідачів і трьох найактивніших учасників діалогу, які отримали можливість обирати теми для організації наступних конкурсів. Після проведення лексичного тесту по темі конкурсу лише 3% студентів виконали завдання на задовільно, відмінно отримали 37% студентів, 60% написали тест добре. Студентів із незадовільними оцінками не було. Однак, за підсумками експерименту, у майбутньому було вирішено разом з презентацією відправляти відеозапис доповіді, щоб кожен учасник мав змогу тренувати монологічне мовлення; а конкурс доповідей проводити он-лайн через Skype, для економії аудиторного часу.

Висновки. Отже, зростання міжкультурної комунікації в умовах трансформації суспільства, спричиненої процесом глобалізації та розвитком сучасних інформаційних технологій потребує формування міжкультурної комунікативної компетенції під час викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах, основною метою яких є підготовка кваліфікованих фахівців. Таким чином, вивчення англійської мови студентами немовних спеціальностей є рушійною силою активізації міжкультурної комунікації. Проведення он-лайн заходів – сучасна форма розвитку комунікативної компетенції студентів в умовах глобальної інформатизації та постійної трансформації суспільства. Участь у вебінарах, конкурсах презентацій сприяє розвитку усного монологічного та діалогічного мовлення, письмового мовлення, швидкості реагування на запитання, значно збагачує лексичний запас студентів, відкриває кордони для вільного спілкування при соціальній комунікації. Апробація інших вказаних у роботі можливостей Інтернету для пришвидшення інтенсифікації міжкультурної комунікації англійською мовою є перспективою наших майбутніх досліджень.

Література

1. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців / М. М. Галицька // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 2 (6). – С. 23–32.
2. Грищенко Я. С. Дистанционные технологии как платформа формирования социокультурной компетенции студентов-заочников

- технических специальностей ВУЗов / Я. С. Грищенко // Молодой учёный. – 2013. – № 2 (49). – С. 348–350.
3. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник / В. М. Манакін. – Київ: Видавничий центр “Академія”, 2012. – 288 с.
4. Селіванова О. Сучасна лінгвістика термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
5. Bai W. Culture Introduction and Cross-Cultural Communication Competence in College English Teaching. / W. Bai // Studies in Literature and Language. – Canada: CS Canada, 2014. – No 9 (1). – P. 90–93.
6. De Jong, Wout. Open Frontiers: Teaching English in an intercultural context. / Wout De Jong. – Oxford: Heinemann, 1996. – 118 p.
7. Hall Edward T. The silent language. / Edward T. Hall. – New York, USA: Doubleday & Company, Inc. 1959. – 240 p.
8. Samovar Larry A., Porter Richard E., McDaniel Edwin R., & Roy Carolyn Sexton. Intercultural Communication: A Reader. / Larry A. Samovar, Richard E. Porter, Edwin R. McDaniel, & Carolyn Sexton Roy. – Boston, USA: Cengage Learning. 2015. – 528 p.
9. Sun Ch. (2015). The Cultivation of Cross-cultural Communication Competence in Oral English Teaching Practice. / Ch. Sun. // English Language Teaching. – Canada: Canadian Center of Science and Education. – No 8 (12). – P. 7–10.